

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/195/193/96

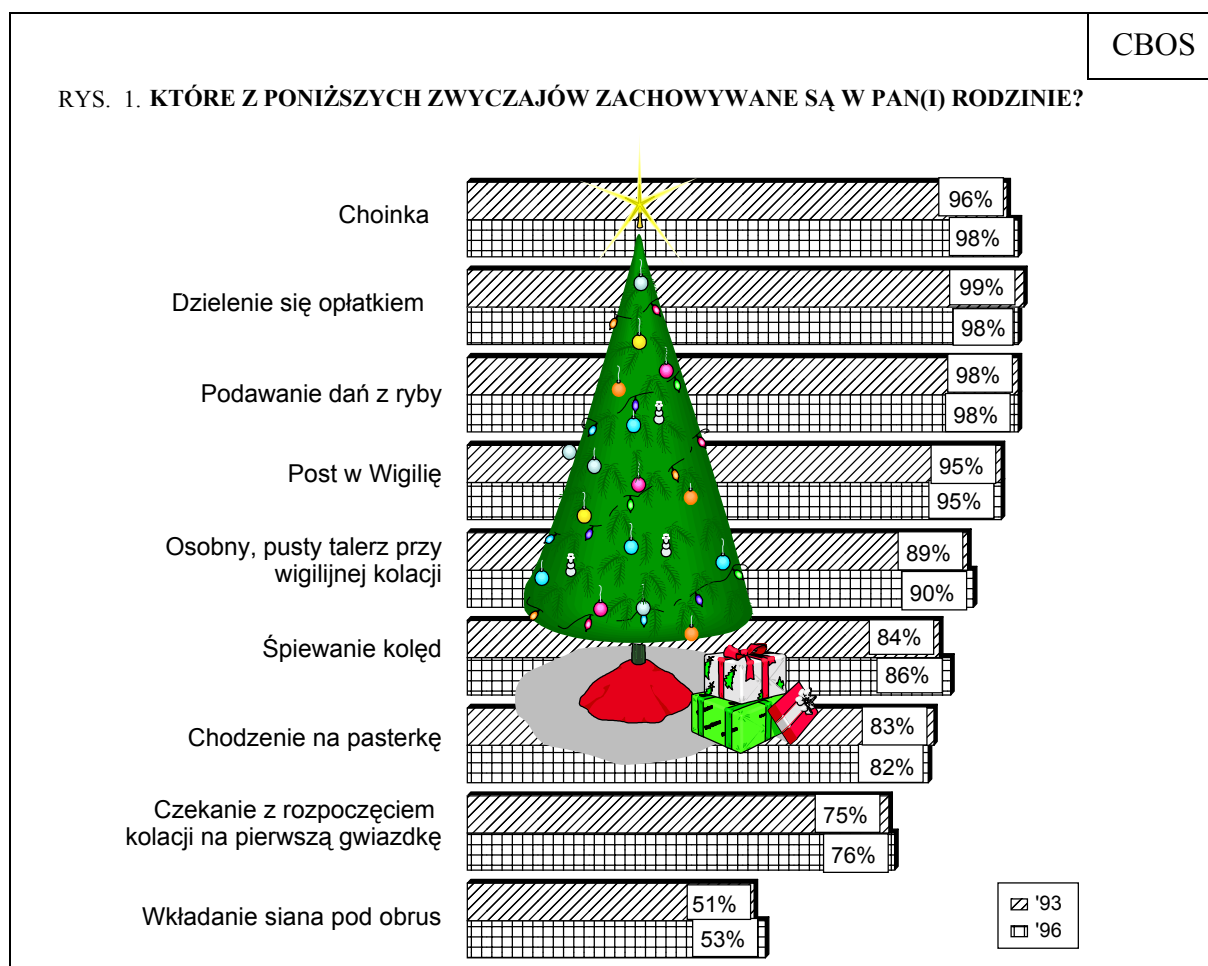
ZWYCZAJE WIGILIJNE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '96

Wigilia Bożego Narodzenia jest dniem szczególnym zarówno w wymiarze religijnym, jak i ogólnoludzkim. Na niepowtarzalny charakter tego wieczoru składają się, będące efektem wielowiekowego przenikania się tradycji religijnych i ludowych, zwyczaje wyznaczające jego przebieg, oprawę i wymowę.

Podobnie jak w latach poprzednich zapytaliśmy Polaków o zwyczaje wigilijne pielęgnowane w ich rodzinach¹.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (79), 12-17 grudnia '96, reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności kraju (N=1115).

Niemal w każdej polskiej rodzinie wieczór ten - podobnie jak w latach poprzednich - będzie miał tradycyjny charakter. Do najpowszechniejszych zwyczajów wigilijnych, kultywowanych w domach prawie wszystkich Polaków należą: dzielenie się opłatkiem i podawanie dań rybnych, ubieranie choinki, a także zachowywanie postu. Polacy nie zapominają też, jak każe tradycja, o ustawieniu na wigilijnym stole dodatkowego nakrycia. Religijny charakter tego wieczoru podkreślony jest w większości rodzin przez śpiewanie kolęd oraz uczestnictwo w pasterce. Zwyczajowo wieczerza wigilijna powinna rozpoczynać się wraz z pojawieniem się na niebie pierwszej gwiazdki - o tej porze zasiada do stołu trzy czwarte Polaków. Najbardziej kultywowanym zwyczajem, spośród umieszczonych na naszej liście, jest wkładanie siana pod obrus - jest on przestrzegany w ponad połowie domów.

Zdecydowanie najmniej przywiązani do tradycji wigilijnych, także tych, których wymowa religijna osłabła, są badani nie uczestniczący w praktykach religijnych. Zarazem jednak prawie połowa z nich bierze udział w pasterce, w domach większości z nich zachowuje się post, łamie się opłatek i śpiewa kolędy. Wydaje się zatem, że obyczaje te w dużej mierze funkcjonują niezależnie od ich znaczeń religijnych.

Ponadto relatywnie rzadziej przestrzegają zwyczajów wigilijnych mieszkańcy dużych miast, osoby lepiej wykształcone i zamożniejsze. Dotyczy to przede wszystkim takich obyczajów, jak: wkładanie siana pod obrus, rozpoczynanie kolacji wraz z pojawieniem się pierwszej gwiazdki czy chodzenie na pasterkę.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
POST W WIGILIĘ

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	95	5	1115
Płeć			
Mężczyźni	93	7	528
Kobiety	97	3	587
Wiek			
do 24 lat	97	3	154
25-34	94	6	197
35-44	97	3	256
45-54	95	5	171
55-64	95	5	156
65 lat i więcej	93	7	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	99	1	415
Miasto do 20 tys.	94	6	133
od 21 do 100 tys.	94	6	225
101-500 tys.	94	6	215
501 tys.i więcej mieszk.	91	9	127
Region			
Północny	98	2	120
Zachodni	90	10	100
Środkowozachodni	96	4	166
Środkowy	95	5	219
Wschodni	97	3	131
Południowo-wschodni	99	1	178
Południowo-zachodni	92	8	200
Wykształcenie			
Podstawowe	97	3	333
Zasadnicze zawodowe	95	5	293
Średnie	95	5	381
Wyższe	92	8	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	94	6	81
Prac.umysł.niż.szczebla	97	3	126
Pracownicy fiz.- umysł.	94	6	77
Robotnicy wykwalifikowani	91	9	104
Robotnicy niewykwalifik.	99	1	53
Rolnicy	99	1	72
Prywatni przedsiębiorcy	96	4	45
Bierni zawodowo			
Renciści	96	4	124
Emeryci	93	7	227
Uczniowie i studenci	98	2	58
Bezrobotni	97	3	93
Gospodynie domowe i inni	95	5	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	100	0	120
Sektor państwowy	93	7	148
Sektor prywatny	93	7	246
Spółdzielczość	100	0	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	99	1	163
151 - 225	97	3	155
226 - 325	96	4	232
326 - 425	97	3	169
Powyżej 426 zł	94	6	300
Ocena własnych war. mater.			
Złe	96	4	281
Średnie	96	4	523
Dobre	94	6	311
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	98	2	57
Raz w tygodniu	99	1	572
Kilka razy w miesiącu	97	3	127
Kilka razy w roku	94	6	233
W ogóle nie uczestniczy	80	20	125
Poglądy polityczne			
Lewica	91	9	189
Centrum	96	4	336
Prawica	98	2	342
Trudno powiedzieć	94	6	246

Tabela 2. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
OSOBNY, PUSTY TALERZ PRZY WIGILIJNEJ KOLACJI

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	90	10	1115
Płeć			
Mężczyźni	88	12	528
Kobiety	92	8	587
Wiek			
do 24 lat	87	13	154
25-34	89	11	197
35-44	93	7	256
45-54	92	8	171
55-64	90	10	156
65 lat i więcej	89	11	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	93	7	415
Miasto do 20 tys.	93	7	133
od 21 do 100 tys.	87	13	225
101-500 tys.	90	10	215
501 tys.i więcej mieszk.	83	17	127
Region			
Północny	94	6	120
Zachodni	91	9	100
Środkowozachodni	91	9	166
Środkowy	90	10	219
Wschodni	95	5	131
Południowo-wschodni	87	13	178
Południowo-zachodni	86	14	200
Wykształcenie			
Podstawowe	91	9	333
Zasadnicze zawodowe	90	10	293
Średnie	90	10	381
Wyższe	87	13	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	86	14	81
Prac.umysł.niż.szczebla	90	10	126
Pracownicy fiz.- umysł.	90	10	77
Robotnicy wykwalifikowani	90	10	104
Robotnicy niewykwalifik.	92	8	53
Rolnicy	95	5	72
Prywatni przedsiębiorcy	93	7	45
Bierni zawodowo			
Renciści	95	5	124
Emeryci	87	13	227
Uczniowie i studenci	90	10	58
Bezrobotni	88	12	93
Gospodynie domowe i inni	87	13	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	87	13	120
Sektor państwowy	90	10	148
Sektor prywatny	90	10	246
Spółdzielczość	100	0	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	95	5	163
151 - 225	94	6	155
226 - 325	91	9	232
326 - 425	89	11	169
Powyżej 426 zł	86	14	300
Ocena własnych war. mater.			
Złe	91	9	281
Średnie	92	8	523
Dobre	87	13	311
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	95	5	57
Raz w tygodniu	93	7	572
Kilka razy w miesiącu	92	8	127
Kilka razy w roku	91	9	233
W ogóle nie uczestniczy	69	31	125
Poglądy polityczne			
Lewica	81	19	189
Centrum	90	10	336
Prawica	95	5	342
Trudno powiedzieć	91	9	246

Tabela 3. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
SPIEWANIE KOLĘD

	(%)		
	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	86	14	1115
Płeć			
Mężczyźni	84	16	528
Kobiety	88	12	587
Wiek			
do 24 lat	77	23	154
25-34	78	22	197
35-44	89	11	256
45-54	89	11	171
55-64	93	7	156
65 lat i więcej	90	10	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	91	9	415
Miasto do 20 tys.	93	7	133
od 21 do 100 tys.	81	19	225
101-500 tys.	84	16	215
501 tys.i więcej mieszk.	76	24	127
Region			
Północny	80	20	120
Zachodni	86	14	100
Środkowozachodni	87	13	166
Środkowy	84	16	219
Wschodni	89	11	131
Południowo-wschodni	95	5	178
Południowo-zachodni	82	18	200
Wykształcenie			
Podstawowe	91	9	333
Zasadnicze zawodowe	84	16	293
Średnie	84	16	381
Wyższe	83	17	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	86	14	81
Prac.umysł.niż.szczebla	81	19	126
Pracownicy fiz.- umysł.	77	23	77
Robotnicy wykwalifikowani	88	12	104
Robotnicy niewykwalifik.	82	18	53
Rolnicy	90	10	72
Prywatni przedsiębiorcy	85	15	45
Bierni zawodowo			
Renciści	89	11	124
Emeryci	92	8	227
Uczniowie i studenci	77	23	58
Bezrobotni	86	14	93
Gospodynie domowe i inni	85	15	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	84	16	120
Sektor państwowy	81	19	148
Sektor prywatny	84	16	246
Spółdzielczość	94	6	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	89	11	163
151 - 225	89	11	155
226 - 325	86	14	232
326 - 425	89	11	169
Powyżej 426 zł	80	20	300
Ocena własnych war. mater.			
Złe	88	12	281
Średnie	86	14	523
Dobre	85	15	311
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	98	2	57
Raz w tygodniu	92	8	572
Kilka razy w miesiącu	89	11	127
Kilka razy w roku	78	22	233
W ogóle nie uczestniczy	66	34	125
Poglądy polityczne			
Lewica	82	18	189
Centrum	83	17	336
Prawica	90	10	342
Trudno powiedzieć	87	13	246

Tabela 4. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
CHODZENIE NA PASTERKĘ

	(%)		
	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	82	18	1113
Płeć			
Mężczyźni	82	18	528
Kobiety	82	18	585
Wiek			
do 24 lat	87	13	154
25-34	84	16	197
35-44	87	13	256
45-54	83	17	169
55-64	80	20	156
65 lat i więcej	69	31	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	93	7	414
Miasto do 20 tys.	86	14	133
od 21 do 100 tys.	79	21	225
101-500 tys.	78	22	215
501 tys.i więcej mieszk.	54	46	127
Region			
Północny	79	21	119
Zachodni	87	13	100
Środkowozachodni	89	11	166
Środkowy	70	30	219
Wschodni	88	12	131
Południowo-wschodni	88	12	178
Południowo-zachodni	80	20	200
Wykształcenie			
Podstawowe	87	13	331
Zasadnicze zawodowe	88	12	293
Średnie	79	21	381
Wyższe	63	37	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	69	31	81
Prac.umysł.niż.szczebla	81	19	126
Pracownicy fiz.- umysł.	81	19	77
Robotnicy wykwalifikowani	90	10	104
Robotnicy niewykwalifik.	94	6	53
Rolnicy	97	3	71
Prywatni przedsiębiorcy	76	24	45
Bierni zawodowo			
Renciści	84	16	124
Emeryci	72	28	227
Uczniowie i studenci	85	15	58
Bezrobotni	90	10	93
Gospodynie domowe i inni	87	13	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	80	20	120
Sektor państwowy	83	17	148
Sektor prywatny	82	18	246
Spółdzielczość	84	16	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	94	6	162
151 - 225	88	12	155
226 - 325	85	15	232
326 - 425	82	18	169
Powyżej 426 zł	69	31	300
Ocena własnych war. mater.			
Źle	83	17	281
Średnie	84	16	522
Dobre	79	21	311
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	96	4	57
Raz w tygodniu	90	10	572
Kilka razy w miesiącu	85	15	127
Kilka razy w roku	77	23	231
W ogóle nie uczestniczy	46	54	125
Poglądy polityczne			
Lewica	71	29	187
Centrum	84	16	336
Prawica	83	17	342
Trudno powiedzieć	86	14	246

Tabela 5. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
CZEKANIE Z ROZPOCZĘCIEM KOLACJI NA PIERWSZĄ GWIAZDKĘ

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	76	23	1113
Płeć			
Mężczyźni	77	23	528
Kobiety	76	24	585
Wiek			
do 24 lat	75	25	154
25-34	70	30	195
35-44	77	23	256
45-54	77	22	171
55-64	76	24	156
65 lat i więcej	82	18	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	82	18	415
Miasto do 20 tys.	82	17	131
od 21 do 100 tys.	73	27	225
101-500 tys.	75	25	215
501 tys. i więcej mieszk.	59	41	127
Region			
Północny	72	27	120
Zachodni	84	16	98
Środkowozachodni	82	18	166
Środkowy	74	26	219
Wschodni	77	23	131
Południowo-wschodni	81	19	178
Południowo-zachodni	68	32	200
Wykształcenie			
Podstawowe	83	17	331
Zasadnicze zawodowe	78	22	293
Średnie	73	27	381
Wyższe	62	38	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	60	40	81
Prac. umysł. niż. szczebla	76	24	126
Pracownicy fiz. - umysł.	77	23	77
Robotnicy wykwalifikowani	78	22	104
Robotnicy niewykwalifik.	80	20	52
Rolnicy	79	21	72
Prywatni przedsiębiorcy	71	29	45
Bierni zawodowo			
Renciści	79	21	124
Emeryci	80	20	227
Uczniowie i studenci	67	33	58
Bezrobotni	81	18	93
Gospodynie domowe i inni	74	26	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	72	27	120
Sektor państwowy	72	28	148
Sektor prywatny	74	26	244
Spółdzielczość	88	12	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	87	13	163
151 - 225	80	20	155
226 - 325	77	22	230
326 - 425	72	28	169
Powyżej 426 zł	69	31	300
Ocena własnych war. mater.			
Złe	81	19	281
Średnie	79	21	523
Dobre	68	32	309
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	87	13	57
Raz w tygodniu	80	20	570
Kilka razy w miesiącu	80	20	127
Kilka razy w roku	70	29	233
W ogóle nie uczestniczy	63	37	125
Poglądy polityczne			
Lewica	74	26	187
Centrum	75	24	336
Prawica	79	21	342
Trudno powiedzieć	76	24	246

Tabela 6. Który ze zwyczajów wigilijnych zachowany jest w Pana(i) rodzinie?
WKŁADANIE SIANA POD OBRUS

	(%)		
	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	53	47	1115
Płeć			
Mężczyźni	53	47	528
Kobiety	53	47	587
Wiek			
do 24 lat	53	47	154
25-34	52	48	197
35-44	52	48	256
45-54	50	50	171
55-64	50	50	156
65 lat i więcej	58	42	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	71	29	415
Miasto do 20 tys.	53	47	133
od 21 do 100 tys.	49	51	225
101-500 tys.	29	71	215
501 tys.i więcej mieszk.	39	61	127
Region			
Północny	41	59	120
Zachodni	54	46	100
Środkowozachodni	29	71	166
Środkowy	59	41	219
Wschodni	70	30	131
Południowo-wschodni	76	24	178
Południowo-zachodni	39	61	200
Wykształcenie			
Podstawowe	60	40	333
Zasadnicze zawodowe	54	46	293
Średnie	50	50	381
Wyższe	36	64	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	37	63	81
Prac.umysł.niż.szczebla	49	51	126
Pracownicy fiz.- umysł.	33	67	77
Robotnicy wykwalifikowani	53	47	104
Robotnicy niewykwalifik.	52	48	53
Rolnicy	80	20	72
Prywatni przedsiębiorcy	48	52	45
Bierni zawodowo			
Renciści	63	37	124
Emeryci	52	48	227
Uczniowie i studenci	59	41	58
Bezrobotni	56	44	93
Gospodynie domowe i inni	49	51	51
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	42	58	120
Sektor państwowy	43	57	148
Sektor prywatny	48	52	246
Spółdzielczość	51	49	17
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	69	31	163
151 - 225	63	37	155
226 - 325	55	45	232
326 - 425	46	54	169
Powyżej 426 zł	41	59	300
Ocena własnych war. mater.			
Źle	59	41	281
Średnie	55	45	523
Dobre	43	57	311
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	68	32	57
Raz w tygodniu	62	38	572
Kilka razy w miesiącu	55	45	127
Kilka razy w roku	43	57	233
W ogóle nie uczestniczy	21	79	125
Poglądy polityczne			
Lewica	39	61	189
Centrum	49	51	336
Prawica	61	39	342
Trudno powiedzieć	58	42	246